

socialforskning

3 / 2009 OKTOBER

NYT FRA SFI

SFI

DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

GØR

INDHOLD

- 3** Forskellige pigeliv
- 4** Familieliv på langdistance
- 6** Ahmed alene i verden
- 8** At vide noget om hjemløshed
- 10** Begge ægtefællers arbejde tæller ved jobskiftet
- 11** Pisk eller gulerod til efterlønsberettigede?
- 12** Kun få handicappede i arbejde trods bedre helbred
- 13** Husk også de mindre stærke på arbejdsmarkedet!
- 14** Fokus på problemer hjælper politiet
- 15** Straf eller behandling af unge – forskelligt syn i Norden
- 16** Man skal kunne holde sin mund
- 18** Fokus på slægtsanbragte børn
- 20** Konference "På kanten af arbejdsmarkedet"

KRONIKKEN

FORSKERKOMMENTAR

BAG OM FORSKNINGEN

social forskning

3 / 2009 OKTOBER

SFI

DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

Hertuf Trolles Gade 11
DK-1052 København K
Telefon 33 48 08 00
Fax 33 48 08 33
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

Social Forskning udgives af
SFI – Det Nationale Forskningscenter for
Velfærd for at orientere om resultaterne af
centerets arbejde

REDAKTION:
Ulla Haahr (ansvarshavende)
Carsten Wulff
Mads Andersen Høg

ABONNEMENT:
Social Forskning er gratis og udkommer
med fire ordinære numre om året.
Abonnement på de ordinære numre kan
tegnes ved henvendelse til instituttet eller
på www.sfi.dk. Bladet kan frit kopieres.
Elektronisk abonnement kan tegnes på
www.sfi.dk

GRAFISK DESIGN: Hedda Bank mdd
FOTOS: Flemming Schiller (forside, s6, s7,
s9), Michael Daugaard (s12, s15, s20),
Ole Bo Jensen (s13, s16), Ramzi Hashisho
(s3), Erik Refner (s5), Charles Tover (s8),
Hedda Bank (s10, s20), Anders Debel
Hansen (s14), Hans Neleman/Corbis (s18)
OPLAG: 4.800
ISSN-nr. 0903-7535
TRYK: Schultz Grafisk

Forskellige pigeliv

Hverdagslivet for 11-årige børn med anden etnisk baggrund end dansk adskiller sig tydeligt fra det hverdagliv, de jævnaldrende etnisk danske børn lever. Især pigerne oplever mindre frihed og mindre deltagelse i udadventede aktiviteter.

AF TILDE ELLEHAMMER ANDERSEN

Der er stor forskel på, hvordan hverdagslivet udfolder sig for 11-årige børn, alt efter om de vokser op i en etnisk dansk familie eller i en familie med anden etnisk baggrund. Faktisk er der flere forskelle end ligheder.

Mens de etnisk danske piger tager til spejder eller svømning, går pigerne med anden etnisk baggrund hjem og hjælper med det huslige. Tal fra en ny SFI-undersøgelse om 11-åriges hverdagliv viser, at mens 90 procent af de etnisk danske piger går til en planlagt fritidsaktivitet mindst én gang om ugen, gælder det kun for 54 procent af pigerne med anden etnisk baggrund end dansk. Samtidig har pigerne med anden etnisk baggrund flere pligter i hjemmet.

Til gengæld er det pigerne med anden etnisk baggrund, der oplever den største glæde ved at gå i skole. Som 11-årige klarer alle børn sig lige godt i skolen, når de selv

skal sige det. Den gruppe af børn, der er *mindst* glade for at gå i skole, er de etnisk danske drenge. Det viser tal fra undersøgelsen.

PIGERNE I AVEDØRE

På Enghøjskolen i Avedøre arbejder Elin Juel Christensen som viceskoleleder. Hun har mange års erfaring med integration af børn med anden etnisk baggrund end dansk. Hun nikker genkendende til, at mange af disse piger er mere hjemme og dermed lever et mere isoleret liv end deres jævnaldrende kammerater. Og hun vurderer, at det bliver endnu mere tydeligt efter 11-års-alderen.

"Når pigerne kommer i puberteten, opstår der en forskel. De har ikke den samme frihed, som når de er børn. Så skal de koncentrere sig om skolen og være derhjemme. For de danske børn er det lige omvendt – de får som regel mere og mere frihed, jo ældre de bliver," siger Elin Juel Christensen.

For mange af pigerne i Avedøre bliver skolen derfor det rum, hvor de kan mødes med deres veninder. Det er da også pigerne med anden etnisk baggrund, der er bedst repræsenteret i skolens lektiecafé, siger Elin Juel Christensen.

FORSKELLIGE FORUDSÆTNINGER

Undersøgelsen sætter også fokus på børnenes fritidsliv. Det fremgår blandt andet, at selvom stort set alle børn – uanset etnicitet – har mindst én god ven, er der forskel på, hvor de mødes i fritiden. De børn, der kommer fra etnisk danske familier mødes ofte hjemme hos hinanden eller i forbindelse med organiserede fritidsaktiviteter. Børn med anden etnisk baggrund derimod går ikke til nær så mange fritidsaktiviteter, og de mødes ikke så tit med vennerne i hinandens hjem.

Forskningsleder Mette Deding fra SFI, der sammen med Martin Olsson har lavet undersøgelsen, peger på, at når børnene med anden etnisk baggrund ikke deltager i det liv, der udspiller sig i fx spejderklubben eller sportsforeningen, er de udelukket fra en vigtig del af det danske samfund. Det kan få konsekvenser for dem senere i livet.

"De forskelle der er, når vi ser på børnene som 11-årige, kan måske være med til at forklare, at det liv, de kommer til at leve senere, i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet, bliver så forskelligt," siger Mette Deding.

ÅBEN MOD OMVERDEN

I Avedøre har Elin Juel Christensen bemærket, at mange familier med anden etnisk baggrund ikke kommer så meget udenfor hjemmet. Hun opfordrer derfor familierne til at deltage i det omkringliggende samfund.

"Vi skal også tænke på den kommende generation af forældre, og hvordan de selv vil agere som forældre. Det er vigtigt, at de også åbner sig for omverden og ser mulighederne. Man skal kunne se mulighederne for at kunne vælge i livet," siger Elin Juel Christensen.

Deding, M., Olsson M.: Hverdagliv for 11-årige med anden etnisk baggrund end dansk. 09:23 ISBN: 978-87-7487-950-3, kr. 100

Familieliv på langdistance

Familiesammenføringsregler har tilsyneladende skabt en ny type ægteskaber – "pendlerægteskaber", hvor den ene part bliver boende i oprindelseslandet og kommer på besøg i Danmark på turistvisum. Det kan give problemer, hvis der er børn i familien.

AF ULLA HAAHR

Før 2002 var det mere enkelt: Når man var gammel nok til at gifte sig, var man normalt også gammel nok til at få sin ægtefælle til Danmark, hvis han eller hun boede i et andet land. Med de ændrede familiesammenføringsregler i 2002 er det blevet mere kompliceret. Det er stadig muligt at gifte sig som 18-årig, men først når begge er fyldt 24 år, kan parret komme til at leve sammen i Danmark. Hvis man vel at mærke lever op til tilknytningskravet og forsørgelseskravet og en række andre krav.

Hvad gør man så, hvis man hedder Hussein, er dansk statsborger på 22 år og lige er blevet gift med Shada hjemme fra Libanon? Måske flytter man til Sverige – eller måske vælger man at bo i Libanon. Men en måde at leve på kan også være, at Hussein bor og arbejder i Danmark, og så kommer Shada på besøg på turistvisum, når det kan lade sig gøre. Og når de er fyldt 24 år, prøver Shada at komme permanent til Danmark via familiesammenføring. Måske er der på det tidspunkt også et par børn.

Ovenstående er ét eksempel på, hvordan de ændrede familiesammenføringsregler har påvirket nogle danske unge med minoritetsbaggrund, når det handler om livet som ægtepar.

ET NYT FÆNOMEN

SFI har i en stor rapport sat fokus på, hvad reglerne har betydet generelt for disse unge. En af konklusionerne er blandt andet, at de unge gifter sig senere. Det bliver også slået fast, at reglerne har betydet en stigende udvandring især fra Københavnsområdet til Sverige.

Undervejs i arbejdet stødte forskerne på et nyt fænomen, som man ikke har kendt til før – nemlig det såkaldte "pendlerægteskab". Det vil sige, at den ene part bliver boende i oprindelseslandet, og parret – familien – lever sammen i korte eller længere perioder, når det kan lade sig gøre at få den udenlandske ægtefælle til Danmark.

Seniorforsker Anika Liversage, der i årevis har forsket i etniske minoriteter, blev overrasket over at høre om disse arrangementer, da hun i forbindelse med SFI's undersøgelse interviewede såvel etniske minoritetsunge, deres forældre, og fagfolk der arbejder i miljøerne omkring de etniske minoriteter.

"Det er ikke noget, jeg har hørt om før. Vi har ikke tal på, hvor mange det drejer sig om, men det er et fænomen, der er opstået som en konsekvens af de ændrede familiesammenføringsregler. Før hang ægteskab og indvandring sammen rent tidsmæssigt. Nu er de to ting blevet koblet fra hinanden, og det betyder, at vi ser nogle nye måder at indrette sig på," siger hun.

ET LIV MED OMKOSTNINGER

At leve i et pendlerægteskab har en række omkostninger. Både for børn og voksne. Den part, der bor noget af tiden i Danmark og noget af tiden i oprindelseslandet, kan ikke have noget normalt liv, hverken i Danmark eller i hjemlandet. Vedkommende kan fx ikke have et fast arbejde eller tage en uddannelse. Kendskabet til det danske sprog bliver heller ikke godt, for han eller hun kan ikke komme på sprogskole. Hvis der opstår helbredsproblemer, er der ikke fri adgang til hospitalsbehandling. Er der børn i familien, lider de en række afsavn. De er i kortere eller længere perioder adskilt fra deres mor eller far. Deres liv er præget af turbulens, for enten flytter de jævnligt frem og tilbage mellem de to lande, eller også skal de jævnligt sige farvel til den ene af forældrene, og det er en svær adskillelse for små børn.

Det er et liv, der også kan få konsekvenser på lang sigt, når det handler om integration, fortæller Anika Liversage.

"En række sundhedsplejersker og etniske konsulenter fortæller os, at de støder på disse børn i forskellige sammenhænge. Hvis moren er udlænding, så bor de normalt ikke fast i Danmark og kommer derfor ikke til at gå i dansk børnehaven. Det er af stor betydning for deres senere integration, når og hvis de endelig bliver familiesammenført i Danmark, for så kan de ikke dansk. Det er ifølge nogle sundhedsplejersker et kæmpeproblem – og meget frustrerende, fordi man netop i disse år gør en kæmpe indsats for at børn fra de etniske minoriteter lærer dansk i børnehaven."

Det kan også give problemer senere hen, hvis børnene bliver efterladt i Danmark hos deres far, mens moren rejser tilbage til hjemlandet.

"Nogle vælger den model, fordi de gerne vil sikre deres børn de bedste vilkår. Tilværelsen i Danmark er bedre end fx i Gaza. Men det er en svær start på livet for små børn ikke at have mor hos sig," siger seniorforskeren.

BEHOVET FOR AT GIFTE SIG

Men når det er så hårdt et liv med så store omkostninger, hvorfor er der så mennesker, der lever i den slags "pendlerægteskaber", kunne man få lyst til at spørge.

Anika Liversage mener, at det overordnet viser, at man ikke bare lige sådan kan ændre folks måde at danne par på. Juridiske barrierer kan ikke forandre noget, der har betydning for folk.

"Mange af disse unge både skal og vil giftes – inden de fylder 24 år. Det kan være forældrenes ønske, men det er ofte også i høj grad de unge selv, der vil giftes. Det er så vigtigt! Især for de unge kvinder handler det om at blive gift

og få børn. Kvinderne ser ikke på samme måde som danske kvinder sig selv som selvstændige karrieremennesker. Man er først rigtig voksen, når man er gift. Det er ofte først dér, man kan flytte hjemmefra. Og så vil de unge selvfølgelig også gerne have sex, og det skal foregå i ægteskabet."

Men hvorfor finder de så ikke en ægtefælle, der bor i Danmark? Det ville unægtelig være noget mere enkelt. Først og fremmest har de nye regler som sagt betydet, at de unge udskyder at gifte sig. Hvem de så gifter sig med,

når de på et senere tidspunkt finder en ægtefælle, det ved ingen endnu – reglerne har med andre ord ikke haft nok år at virke i til at sige noget klart om det på nuværende tidspunkt.

FØR HANG ÆGTESKAB OG INDVANDRING SAMMEN RENT TIDSMÆSSIGT. NU ER DE TO TING BLEVET KOBLET FRA HINANDEN, OG DET BETYDER, AT VI SER NOGLE NYE MÅDER AT INDRETTE SIG PÅ

UDBUDET AF POTENTIELLE ÆGTEFÆLLER

Men valget af ægtefælle handler også om noget andet, forklarer Anika Liversage.

"Det handler ofte om noget helt enkelt: Hvordan møder man hinanden? Og hvor er der et ordentligt udbud af potentielle ægtefæller? Mange af de unge er jævnligt på ferie i udlandet, det er dér, man i høj grad orienterer sig. Bor man i Europa, giver det status, og det kan virke meget tiltrækkende. Der er altså flere og bedre emner at vælge imellem end derhjemme i Danmark."

Dog er der indenfor en bestemt etnisk gruppe – nemlig tyrkerne i Danmark – en klar stigning i at gifte sig med andre danskere med tyrkisk baggrund.

"Det skyldes nok blandt andet, at tyrkerne er langt den største etniske minoritetsgruppe i Danmark. Det er altså langt lettere for de unge kvinder og mænd at finde en, de tænder på og som matcher dem i forhold til uddannelse og baggrund. Samtidig har tyrkerne tradition for, at pigerne skal giftes tidligt, og derfor ønsker mange ikke at vente, til de bliver 24 år," forklarer Anika Liversage.

HVAD VIL FREMTIDEN BRINGE?

SFI-rapporten om familiesammenføringsreglerne giver et billede af, hvordan udviklingen frem til i dag har været. Men først om 5-10 år kan forskerne sige mere præcist, hvilke konsekvenser reglerne har haft: Vil de, som i dag venter med at gifte sig, familiesammenføre ægtefæller, når de får mulighed for det, eller vil de vælge andre former for partnere? Og vil antallet af unge, der gifter sig uanset at de ikke kan flytte sammen – og dermed kommer til at leve i "pendlerægteskaber" – falde, efterhånden som de store personlige omkostninger ved at gifte sig på denne måde på trods af lovgivningen, bliver kendt blandt både unge etniske minoriteter og deres familier, eller er denne form for ægteskab så vigtig for nogen, at nogle fastholder det, uanset hvad?

"Det bliver interessant i de kommende år at følge fænomenet "pendlerægteskaber". Ikke mindst når det handler om omkostningerne for de børn, der måske ad åre kommer fast til Danmark og bliver en del af det danske samfund," siger Anika Liversage.

Schmidt, G., Liversage, A., Gravensen, B.K., Jacobsen V., Jensen, T.G.: Ændrede familiesammenføringsregler. SFI 09:28, ISBN 978-87-7487-955-8, kr. 190

Ahmed alene i verden

5.000 mennesker lever uden egen bolig. Det tal har ikke ændret sig siden 2007, viser en ny kortlægning af hjemløse foretaget af SFI. Undersøgelsen viser også, at en femtedel af de hjemløse har anden etnisk baggrund end dansk. Et projekt fra Kirkens Korshærs Herberg på Nørrebro har imidlertid haft held med at få somaliere væk fra gaden og ud i egen bolig. Indtil pengene bag projektet slap op.

**AF METTE ENGELL FRIIS,
FREELANCEJOURNALIST**

Solen luner hænderne, der ligger beskyttende om en kølig flaske øl. Klokken er kun halv ti en efterårsformiddag, men solen har alligevel magt, og de tre somaliere omkring bordet snakker højlydt sammen, mens flaskerne rytmisk går fra bord til mund.

Med ét forstummer snakken, og de tre driver væk fra bordet.

Hannah Feirup smiler. "Jeg sagde til dem, at chefen skulle holde møde, så de blev nødt til at dæmpe sig."

Og det har magt. Både at chefen skal holde møde, og at det er netop Hannah Feirup, der beder om ro, for på Kirkens Korshærs hjemløseherberg i Hillerødgade i København nyder Hannah Feirup og hendes kollega Mia Omø Lundsgaard Larsen stor respekt, efter at de i tre år har drevet et projekt målrettet mod stedets hjemløse somaliere. Det har bragt somalierne og de to danske medarbejdere tæt sammen. Forstander Bjørn Bendorff

har bakket projektet op og har været til stede på alle de fællesmøder, der har været med somalierne. At chefen

selv sidder med ved bordet giver en speciel aura, og somalierne tilbagebetaler gerne den respekt ved at forlade den udendørs plads foran forstanderens kontor, når der skal holdes møde.

"De er et lidt støjende folkefærd," som Bjørn Bendorff fastslår med et skævt smil.

Og somalierne giver ham gerne ret, fortæller forstanderen. "Som én sagde til mig en dag: Når vi er glade, så kan andre høre det. Det er rigtigt. Det er meget højlydt."

En adfærd, som betyder, at nogle somaliere har besvær med at begå sig i almindelige lejeboliger, fordi andre beboere klager over larmen. Det kan resultere i opsigelser.

Og næste stop har for en dels vedkommende derefter været herberget på Hillerødgade.

ET PROJEKT TAGER FORM

Netop flygtninge og indvandrere udgør en væsentlig gruppe blandt de hjemløse, viser den nye nationale kortlægning af hjemløse fra SFI, som blev offentliggjort i september.

Antallet af hjemløse er uændret siden 2007. 5000 mennesker stod dengang som nu uden en egen bolig. Heraf er omkring 1000 flygtninge eller indvandrere, et tal, der er svagt stigende i København.

Undersøgelsen viser endvidere, at de væsentligste årsager til hjemløshed blandt alle grupper er misbrug og psykisk sygdom. Men også økonomien spiller næsten selvsagt en væsentlig rolle.

Optællingen viser desuden, at seks procent hjemløse med anden baggrund end dansk kommer fra Afrika.

På herberget i Hillerødgade er somalierne uden sammenligning den største gruppe med ikke-dansk baggrund. I alt udgør de 40 procent af beboerne, og derfor var det naturligt, at det var netop dem, man satte fokus på tilbage i 2006.

"Det er jo en gruppe, man lægger meget mærke til," som projektleder Mia Omø Lundsgaard Larsen siger.

"Selvfølgelig på grund af deres hudfarve, men også fordi de generelt er meget velklædte, høflige og på mange måder velfungerende. Deres misbrug er ofte ikke så omfattende. De er sjældent narkomaner, og de har et ønske om at få et normalt liv."

Herberget søgte derfor Dansk Flygtningehjælp om midler til at gennemføre et projekt, hvor målet var at få somaliere væk fra gaden og ind i egen bolig. 300.000 kroner fik de fra flygtningehjælpen, mens herberget selv valgte at poste en million kroner i ideen. Det frikøbte to medarbejdere. De har fungeret som kontaktpersoner for somalierne, som de i første omgang skulle overbevise om, at de hjertet ønskede at hjælpe.

DA JEG KOM HJEM EN DAG, HAVDE HENDES BROR SAT MIT TØJ I EN KASSE UDEN FOR DØREN

"Vi har kunnet gå med til lægen eller sagsbehandleren. Det har betydet meget, har vi fået at vide. Der var én, der sagde til mig, at tidligere kom han aldrig længere end til skranken, når han mødte op på kommunen. Denne gang fik vi en snak med hans sagsbehandler," siger Hannah Feirup.

Men der har også været tid til at drikke en kop kaffe og bare snakke, hvis det er det, der har været behov for. Og succesen er uomtvistelig. 12 ud af 23 somaliere har fået egen lejlighed, tre er ude i andre boformer og fire er i arbejde.

"Det handler utroligt meget om relationer. At somaliere har følt, de er blevet set og forstået af Hannah og Mia. Somaliere har fået tillid til os, og det har betydet, at de har troet på, at det kunne lykkes at komme videre," siger Bjørn Bendorff.

Men i sommer løb pengene tør. Og dermed projektet. Herberget har ikke mulighed for at tage flere af deres egne midler, og selv om de har kunnet vise både succes, en fiks og færdig arbejdsmodel, som de har holdt foredrag om for andre herberger og kommuner, og en vilje til at fortsætte, så har hverken Københavns Kommune eller andre kasser eller fonde villet eller kunnet sponsorere en fortsættelse.

HJÆLP BETALER SIG

Der er ellers god økonomi i at hjælpe hjemløse flygtninge væk fra gaden. En tidligere undersøgelse fra SFI og Rockwool Fonden har påvist, at det koster omkring 275.000 kroner at have en flygtning på kontanthjælp boende på herberg. Den udgift falder drastisk, når den hjemløse kommer i egen bolig og eventuelt i arbejde.

Og det er kun den rent økonomiske side af sagen. Den menneskelige kan vanskeligt gøres op i penge, men på Hillerødgade ser de helt konkret, hvor meget det har betydet for de, der er kommet videre. Og hvor forvirrende det til gengæld er for dem, der nu strander midtvejs, fordi pengene løber ud. "Det er så frustrerende!" siger Mia Omø Lundsgaard Larsen.

"Og det er klart, at somaliere ikke forstår, hvorfor vi pludselig ikke har samme tid til dem som før. Det er jo deres fremtid, det handler om."

Ahmed er en af dem, der er landet mellem den gode vilje og den manglende økonomi. Tre år har han boet uden et fast tag over hovedet. I dag sidder han på en bænk i Nørrebroparken 500 meter fra herberget i Hillerødgade.

Han vil nødig fortælle meget om sin historie. Der er spørgsmål, der ikke skal vækkes til live på denne sensommerdag. Solen, en øl og den khatklump, som han skubber blidt frem og tilbage gennem et hul i overmunden, hvor en fortand skulle have siddet, holder minderne fra Somalia på bærlig afstand.

AHMED FÅR INGEN HJÆLP

Men han vil godt fortælle, at hans kone for tre år siden bad ham om at flytte. Eller rettere: "Da jeg kom hjem en dag, havde hendes bror sat mit tøj i en kasse uden for døren," siger Ahmed med et lidt genert grin.

Han forstår hende egentlig godt, siger han. Han var ikke en god mand. Han kunne ikke finde arbejde, og efterhånden som frustrationerne steg, skulle der mere og mere khat og siden øl til for at holde ham fra bare at gå i seng og blive der.

Vennerne holdt gerne til i den lille lejlighed, hvor også Ahmeds to små børn fattede rundt. I dag ser han hverken kone eller børn. Men han har et stort ønske om at få en

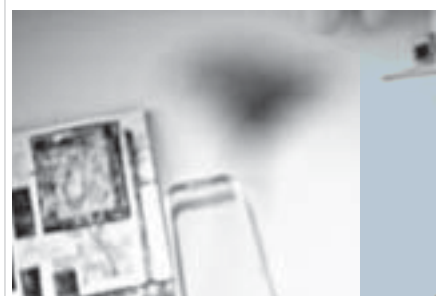
lejlighed og et job, så han igen kan være en del af børnenes liv.

Ahmed kender andre somaliere, der har fået hjælp i Hillerødgade. Men selv kom han for sent. I lange perioder har han boet i en vens kolonihavehus eller på Mændenes Hjem i Istedgade.

Da han endelig tog sig sammen til at gå mod Nørrebro og Hillerødgade, var pengene i herbergets budget løbet ud.

"Jeg skulle have været hurtigere. Nu er der ikke noget at gøre. Jeg kender andre, der var heldige. Jeg forstår bare ikke, hvorfor det kun er nogen, der kan være det," siger Ahmed.

Ahmeds navn er opdigtet, da han gerne vil være anonym, men hans rigtige navn er redaktionen bekendt.

FÅ PENGE TIL HJEMLØSEPROJEKTER

Herberget i Hillerødgade har søgt Københavns Kommune om penge til at fortætte deres somalierprojekt, men har fået afslag.

Specialkonsulent Rune Hagel Andersen fra Drifts- og Udviklingskontoret for Udsatte grupper, misbrug og bolig i kommunens socialforvaltning understreger ellers, at projektet er spændende, og at det har suppleret det eksisterende arbejde med hjemløse godt.

Men i forbindelse med budgetforhandlingerne har politikerne altså alligevel valgt ikke at prioritere projektet. Budgetterne er fra Økonomiforvaltningens side samtidig blevet beskåret med henvisning til, at man på grund af finanskrisen forventer at få flere arbejdsløse på kontanthjælp.

I sommer fik Københavns Kommune 200 millioner kroner fra Socialministeriet til en øget indsats over for hjemløse, men pengene vil primært blive brugt til byggeprojekter. Eksempelvis skal der bygges 150 permanente boliger til hjemløse, herunder også et antal alternative plejehjemspladser.

FAKTA OM KORTLÆGNINGEN AF HJEMLØSHED I DANMARK

I 2007 foretog SFI for første gang nogensinde en kortlægning af de hjemløse i Danmark. Præcis to år senere – i uge 6 i år – blev undersøgelsen gentaget. Det giver mulighed for at se udviklingen på området, og det viser sig, at antallet af hjemløse ikke har ændret sig på de to år. I alt var 4.998 personer hjemløse i uge 6.

Misbrugsproblemer og psykisk sygdom er ifølge undersøgelsen hovedårsagen til hjemløshed. Men mange har også økonomiske problemer, er blevet skilt eller er blevet smidt ud af deres bolig.

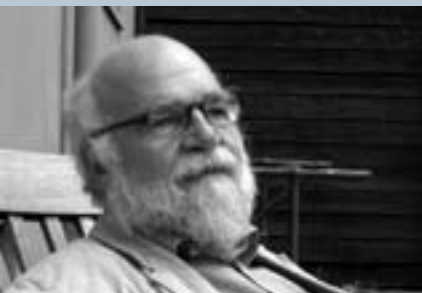
De hjemløse overnatter mange forskellige steder. Det kan være på gaden, i natvarmestuer, på herberger, vandrehjem, forsorgshjem eller hos venner og familie. Kun 31 procent er skrevet op til en bolig eller et botilbud.

Halvdelen af landets hjemløse er i København og omegn, og de fleste er unge eller midaldrende. Kun fem procent er over 60 år, og langt de fleste – 78 procent – er mænd.

En femtedel af de hjemløse har anden etnisk baggrund end dansk, og af dem er det især førstegenerationsindvandrere, der bliver ramt af hjemløshed, viser undersøgelsen.

At vide noget om hjemløshed

KRONIKKEN

**PREBEN BRANDT, DR.MED., FORMAND
RÅDET FOR SOCIALT UDSATTE, PROJEKT UDEFOR**

Siden 2004 har jeg efterspurgt et seriøst tal på omfanget af hjemløshed i Danmark i stedet for, at vi bare som hidtil nøjedes med at gætte og kun vidste, hvor mange personer, der benyttede sig af de midlertidige botilbud til hjemløse.

For en måned siden kom så den anden officielle tælling og kortlægning af hjemløse i Danmark. Tællingen er som den første gennemført af SFI. Så nu ved vi for alvor noget om hjemløshedens omfang, og hvordan hjemløsheden ser ud, hvad angår alder, køn og andre simple parametre. Vi har gjort hjemløshed målbart, men med den begrænsning, at sådan en tælling kun måler omfanget og intet siger om, hvor tungt det er at være hjemløs for den enkelte, eller hvor tungt et socialt problem hjemløsheden er i samfundsmæssig sammenhæng.

Med de to hjemløsetællinger, der er gennemført i henholdsvis 2007 og 2009, har vi altså fået ret godt styr på antallet af personer, der er hjemløse i Danmark.

Dog. Jeg ved, at der har været mange indvendinger mod tællingerne, og jeg kan også læse, at det ikke er alle de institutioner og organisationer, der er blevet spurgt om de nødvendige oplysninger, der har svaret. De kan have mange grunde til det. Jeg kan bare ikke forstå det, hvis afvisningen over for at deltage skyldes en principiel uvilje mod selve undersøgelsen eller mod at kende et tal for omfanget af hjemløshed.

Derimod forstår jeg så udmærket, hvis den form og de metoder der er brugt og de resultater, der er kommet ud af de to tællinger, bliver diskuteret. Sådan bør det være med god videnskab, den skal naturligvis udover at give ny viden og indsigt også udsættes for at blive set efter i sømmene, og så skal den give anledning til nye tanker og overvejelser. Får vi så det med disse to tællinger? Det mener jeg.

I de 30 år, jeg har beskæftiget mig med mennesker, der er hjemløse og med hjemløsheden som et socialt fæno-

men, har vi kendt antallet af og profilen på de personer, der har taget ophold i de midlertidige botilbud. Ud fra det tal og gættierne på hvor mange hjemløse, der var uden for botilbuddene, har omfanget af de sociale indsatser været lagt tilrette. Og hvor har vi dog gættet, os der sad inde med den fornødne erfaring og viden. Og hvor har vi været upræcise og inkonsekvente. Antallet er flagret op og ned, enhver har følt sig fri til at udtale sig om stadig voksende antal hjemløse, og vi har følt os fri til at glemme at angive, om de tal som vi foreslog, var tal for en enkelt dag eller antal af personer, der havde været hjemløse i løbet af året.

Det er tilsyneladende svært at lægge en vane, også en dårlig vane, fra sig, for det sker stadig, at nogle udtaler, at de nægter at tro på tallene fra hjemløsetællingerne, og derfor vælger at fastholde deres egen fornemmelse uden at argumentere med andet end at sådan tror de, at det er. Men det er forhåbentlig bare et overgangsfænomen.

Metoden, der er anvendt til dataindsamlingen, kan medføre en begrænset undervurdering af antallet af hjemløse, men jeg har svært ved at se, at der skulle være noget, der taler for, at denne underestimering er særlig stor. Jeg mener, at der er så mange private og offentlige organisationer, der giver ydelser til hjemløse, og at netværket derfor er så tæt, at det kun kan være ret få, der falder helt udenfor.

Nu har vi så to tællinger, der på et sikkert grundlag fortæller os, at der over de sidste to år ikke har været noget særligt udsving i antallet af hjemløse borgere, hverken på nationalt eller lokalt niveau. Der er nogle små forandringer i enkelte kommuner og også lidt ændringer i profilen af hjemløse personer. Men det hører til i småtingsafdelingen. Vi ved også, at der i de forløbne to år, ikke er sket markante ændringer i samfundet i forhold til at bringe borgere ud

i hjemløshed eller forandringer i tilbuddene til hjemløse, som enten kunne forøge eller formindske antallet.

Den viden, vi nu sidder inde med, må også betyde, at der er god grund til at antage, at hvis der ikke sker et eller andet, planlagt eller spontant, må antallet også i de kommende år holde sig på omkring 5.000 – 6.000 hjemløse ved en tælling i en enkelt uge.

Men der sker noget. I øjeblikket lægges sidste hånd på at få sat den politisk vedtagne hjemløsestrategi i gang. Der er sat 500 millioner kr. af til en øget indsats til reduktion af hjemløsheden. Pengene skal bruges over de næste fire år, altså 125 millioner kr. om året. Det vil nu være muligt at måle i tal, om strategien er god nok, og om de 500 millioner kr. bliver brugt hensigtsmæssigt. De hjemløsetællinger, som må forventes at blive gennemført i 2011 og 2013, vil fortælle os det.

Jeg skriver, at der ikke gennem de sidste 2 år er sket markante ændringer i samfundet, som kunne have betydning for om antallet af mennesker, der lever som hjemløse, skulle være øget eller formindsket. Det har jeg jo ikke bare sådan ret i. Man kunne diskutere, om det voksende antal borgere, der tager hertil fra andre EU-lande for at søge arbejde eller andet, og som ikke har noget sted at bo, skal opfattes og tælles med som hjemløse. Jeg mener ikke, at disse personer skal registreres som hjemløse i forbindelse med en formel hjemløsetælling, først og fremmest af den grund at man ikke kan vide, om de har en bolig i deres hjemland og dermed ikke er hjemløse i den forstand som definitionen, der er lagt som grundlag for tællingen, angiver. Da hjemløshed er et socialt fænomen, og indsatsen med at yde hjælp til mennesker, der er hjemløse, er beskrevet i den sociale lovgivning, og kun dækker borgere, der er bosat og registreret her i landet, falder udlændinge, der er her på midlertidige betingelser, heller ikke ind under gruppen, som Danmark for tiden er ansvarlig for i juridisk forstand. Men moralsk, derimod, kan der efter min mening ikke være tvivl om, at vi må påtage os et ansvar for alle, der lever på gaden uden midler til at klare sig. Og der er intet, der tyder på, at lige det aspekt ved hjemløshed skulle blive mindre i de kommende år og dermed også komme til at udfordre os yderligere etisk og juridisk.

Tællingerne bekræfter, at der er relativt flere personer, som er hjemløse i de store byer, end i de geografisk store og derfor tyndt befolkede kommuner og yderområder. Forklaringen har hovedsageligt været, at hjemløshed overvejende er et produkt af urbanisering. Metoden i tællingerne bygger på, at hjemløshed defineres som mangel på en bolig. Men måske hænger den relativt lavere andel af hjemløse i tyndt befolkede områder lige så meget sammen med, at boliger her er billigere, endda for særlig dårlige boliger meget billigere, og at hjemløsheden også findes hos mennesker, der har en bolig. Det åbner for, at vi også bør se hjemløshed som mere end blot fraværet af en bolig.

Er hjemløs det samme som ikke at høre hjemme? Hvorfor bliver et menneske hjemløs? Hvor mange alvorlige og varige følger har det at have levet som hjemløs i en periode? Hvordan kommer man ud af hjemløsheden? Bliver man senere et velintegreret medlem af samfundet?

Det er forbløffende så tilfældigt og forskelligt, der vil blive svaret på disse spørgsmål. Vi ved alt for lidt om det enkelte menneske og hjemløshed. Jo, vi som også beskæf-

tiger os med praksis, ved selvfølgelig hver især en masse. Men der bliver det, hos hver af os, og bliver fortolket ind i vores private forståelsesramme.

Min egen erfaring fra de år, jeg har mødt det enkelte hjemløse menneske, er, at vejen ind i hjemløshed er lang og fyldt med nederlag. De første skridt i den retning tages for mange, der senere bliver hjemløse, allerede i en vanskelig barndom. Det er smerteligt og invaliderende at være hjemløs, og det er de fleste, der aldrig helt forvinder de sociale og psykiske følger af hjemløsheden.

Hjemløshed kan ikke kun betragtes ud fra rå tal. Men det er vigtigt at kende tal, hvis man vil se, hvordan det står til med viljen til at gøre noget ved hjemløsheden. Men vi må også have meget mere indsigt i og meget mere viden om det, der berører det enkelte menneske for at kunne gøre det rigtige. Der skal der anden forskning til. Og den savner jeg lige så meget, som jeg engang savnede tællingsundersøgelserne.

Begge ægtefællers arbejde tæller ved jobskifte

Et job- eller boligskifte i en familie med to udearbejdende voksne er en kompliceret sag. En ny undersøgelse går bag om sammenhænge, når familien Danmark søger nyt job eller bolig. Nyttig viden, som det nordvestsjællandiske udkantsområde Odsherred allerede benytter sig af i bestræbelser på at tiltrække arbejdskraft.

AF KIRSTEN HOLM-PETERSEN, FREELANCEJOURNALIST

Danske familier med to udearbejdende voksne står foran et større puslespil, når den ene af dem overvejer et jobskifte, eller familien samlet ønsker at skifte bolig. Det ved mange af os i forvejen fra vores egen hverdag. Men nu har forskere påvist, hvordan afstandene mellem ikke bare ens eget job og boligen men også afstanden mellem ægtefællernes arbejdspladser spiller ind, når en af de voksne skal beslutte sig for at søge nyt job eller familien skal kigge på boligannoncer.

To forskere fra SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd har sammen med en hollandsk forsker kigget 160.000 familier i kortene – alle familier, hvor den ene af ægtefællerne har skiftet job eller hvor familien er flyttet.

OVERRASKENDE SAMMENHÆNGE

Og mønstrene er meget klare: Jo større afstand begge ægtefæller har til arbejde, jo større sandsynlighed er der – ikke overraskende – for, at de flytter. Mere overraskende er det, at jo større afstand, der er mellem de to ægtefællers arbejdspladser, jo mindre sandsynlighed giver dét for et boligskifte.

"Familien skal kunne få hverdagen til at fungere. Og når arbejdspladserne ligger

langt fra hinanden, så er der en meget stor sandsynlighed for, at en flytning vil forringe familiens samlede 'nytteværdi' af flytningen," siger Mette Deding, den ene af de to danske forskere bag undersøgelsen.

FAMILIEN POSITIONERER SIG

Herudover er der en meget klar sammenhæng mellem ægtefællens pendlingsafstand – altså afstand fra bolig til arbejde – og sandsynligheden for, at man selv skifter job.

Jo større afstanden er, jo færre jobskifter. Til gengæld vil en person skifte job med større hyppighed, hvis der er langt mellem ægtefællernes arbejdspladser. Logikken er her, at familien så at sige positionerer sig til et senere boligskifte, der bringer begge parter tættere på deres arbejde!

SE PÅ BEGGE VOKSNE I FAMILIEN

Undersøgelsen giver ifølge Mette Deding et indblik i nogle mekanismer på arbejdsmarkedet, som ikke tidligere har været kortlagt. Et indblik, der kan være nødvendigt, hvis man som samfund gerne vil have en fleksibel arbejdsstyrke og undgå flaskehalse. Eller når en kommune gerne vil tiltrække folk til ledige stillinger.

"Det meste forskning omkring mobilitet på arbejdsmarkedet handler om enkeltpersoner og mekanismerne bag enkeltpersoners valg. Men de fleste af os bor jo ikke alene, så man er nødt til at se på begge voksnes arbejdsituation, hvis man vil forstå processerne bag deres jobvalg," siger Mette Deding.

FLASKEHALSE OG JOBMESSER

Odsherred Kommune i det nordvestligste Sjælland er et af de områder, der i rapporten fra SFI kan finde belæg for, at de tænker i de rigtige baner. Odsherred er et yderområde karakteriseret ved en forholdsvis høj ledighed blandt unge, et meget sæsonbetonet arbejdsmarked og mangel på kvalificeret arbejdskraft især i sundhedssektoren – og med udsigt til flere flaskehalse, blandt andet på lærerområdet, når finanskrisen lægger sig.

"Vi har i mange år vidst, at vi er nødt til at kunne tilbyde job til ægtefællen også, hvis vi skal tiltrække arbejdskraft til Odsherred. Alligevel er rapporten fra SFI rigtig spændende læsning. På beskæftigelsesområdet udarbejdes mange rapporter, og det er godt en gang imellem at læse noget, der hæver sig lidt i helikopterperspektiv," siger chefen for det statslige jobcenter i Odsherred, Jens Folman.

Rapportens konklusioner kan ifølge Jens Folman finde anvendelse, når jobcentret sammen med Odsherred Erhvervsråd arrangerer jobmesser, der blandt andet har til formål at tiltrække akademisk arbejdskraft til de større virksomheder i området.

"Det er svært at tiltrække akademikere til Odsherred. Så på jobmesserne skal vi gøre reklame for området som helhed, så også ægtefæller finder området attraktivt," siger Jens Folman.

NÅR ARBEJDSPLADSERNE LIGGER LANGT FRA HINANDEN, SÅ ER DER EN MEGET STOR SANDSYNLIGHED FOR, AT EN FLYTNING VIL FORRINGE FAMILIENS SAMLEDE "NYTTEVÆRDI" AF FLYTNINGEN

Deding, M., Filges, T., van Ommeren J.: Spatial mobility and commuting – the case of two-earner households, Journal of Regional Science 40 (1)

Pisk eller gulerod til efterlønsberettigede?

Der bliver flere ældre i Danmark. Fremover vil en voksende andel af den danske befolkning have forladt arbejdsmarkedet på grund af alder. De skal forsørges af offentlige velfærdsudgifter, som de færre erhvervsaktive betaler over skatten. For samfundskonomisk at få det til at hænge sammen, må man prøve at få folk til at blive længere på arbejdsmarkedet.

AF CARSTEN WULFF

Jørgensen, M: *En effektmåling af efterlønsreformen af 1999. Reformens betydning for arbejdsudbuddet*. 09:22 ISBN: 978-87-7487-949-7, kr. 200

Det skulle blive mindre attraktivt at gå på efterløn: Det var tanken med Efterlønsreformen fra 1999.

Reformen gik bl.a. ud på, at efterlønnen bliver reduceret, hvis man har optjente pensioner ved siden af. Desuden kom der gode økonomiske grunde til at udskyde eller helt droppe efterlønnen. Jo længere man venter, desto højere efterlønsats får man eller endda ligefrem en skattefri præmie.

Om det er lykkedes, det har SFI undersøgt for Arbejdsmarkedskommissionen i en rapport om effekterne af efterlønsreformen.

FÆRRE ER TILMELDT EFTERLØNSORDNINGEN

Isoleret set er efterlønsordningen blevet mindre attraktiv, og det vil få færre til at benytte den i fremtiden, konkluderer rapporten. Der er bl.a. markant færre blandt de 40-årige, der i dag er tilmeldt efterlønsordningen, end der var efterlønsberettigede omkring reformens ikrafttræden. Det vil betyde færre efterlønsberettigede

om 20 år. Rapporten fremhæver, at lønudviklingen givetvis vil blive større end efterlønnens regulering og dermed gøre efterlønnen mindre attraktiv.

ÆNDRINGER I TILBAGETRÆKNINGSMØNSTERET

Reformen har ikke påvirket antallet af 60-årige, der går på efterløn. Men til gengæld er der færre 61-årige, der vælger efterlønnen. De venter i stedet, til de er 62 eller senere, så de på den måde ikke får modregnet deres egne pensionsopsparinger – og så efterlønsatsen bliver højere. Rapporten kan ikke finde nogen effekt af den skattefri præmie for at udskyde tidspunktet for at gå på efterløn eller helt undlade at bruge ordningen.

Ole Beier Sørensen er analysechef i ATP og arbejder til daglig med danskernes pension. Han forklarer reformens

hovedelementer således: "Efterlønsreformen består af forskellige delelementer, et højere efterlønsbidrag og krav om en længere bidragsperiode, før man kan gå på efterløn. Reformen har også forskellige strafelementer, hvis man vælger at gå på efterløn meget tidligt, en præmie, hvis man venter med at gå på efterløn til efter man er fyldt 62, eller en fuldstændig tilbagebetaling af det indbetalte efterlønsbidrag med renter, hvis man helt undlader. Det, der ser ud til at have haft væsentligst betydning, er strafelementerne. Det har højnet alderen for, hvornår man går på efterløn. Derimod har den samlede pakke tilsyneladende ikke haft den store effekt på, hvor mange der går på efterløn."

STØRRE SOCIAL FORSKEL

Rapporten ser også på en anden effekt af, at stadig flere selv sparer op til pensionen. For nok får modregningen af vores egne pensionsopsparinger færre danskere til at vælge efterlønnen. Men samtidig kan det også betyde, at store pensionsformuer kan gøre modregningen i efterlønnen ubetydelig for den enkeltes økonomi, så man alligevel vælger at gå på efterløn. Indkomsten fra en stor pension kan altså overskygge effekten af modregningen i efterlønnen og stadig gøre det attraktivt at gå på efterløn som 60-årig. Og eftersom pensionsformuerne er stigende, kan tendensen blive stærkere med årene.

Det vil med andre ord sige, at for dem, der mister færrest penge, har reformen øget sandsynligheden for, at de går på efterløn. Ligesom der blandt dem, der mister flest penge, vil være færre, der går på efterløn.

FLERE FAKTORER OG SYSTEMER ER I SPIL

Men det handler ikke kun om penge, selvom den væsentligste grund til, at folk trækker sig tidligt tilbage, er, at det overhovedet er muligt, understreger Ole Beier Sørensen:

"Der er naturligvis også en række andre faktorer end de finansielle, der spiller ind på, om man trækker sig tilbage tidligt eller ej. Det kan fx være helbred, arbejdsmæssige forhold, adgang til andre ressourcer, ægtefællens alder og indkomst, familieforhold m.m. Danskerne synes helt generelt at have smag for tidlig tilbagetrækning. Rapporten peger derfor i lighed med tidligere analyser på, at efterlønsordningen for længst er gået fra at være en arbejdsmarkedspolitisk foranstaltning til at være et alment velfærdsgode."

Han peger på, at der ligger en væsentlig udfordring i det forhold, at Danmark har et to-strengt offentligt pensionssystem. Folkepensionen og efterlønsordningen er to forskellige ordninger, som ikke er tænkt sammen, når det drejer sig om at få flere til at blive længere på arbejdsmarkedet.

"Sat på spidsen formes tilbagetrækningsmønstret ikke af pensionssystemet men af efterlønsordningen. Og pensionssystemet og efterlønsordningen fungerer på to helt forskellige præmisser. De incitamenter, man indbygger i pensionssystemet, bliver i vidt omfang neutraliseret i og med efterlønsordningen. Folk har allerede forladt arbejdsmarkedet, når de når pensionsalderen," lyder det fra pensionseksperter.

DANSKERNE SYNES HELT GENERELT AT HAVE SMAG FOR TIDLIG TILBAGETRÆKNING.

Kun få handicappede i arbejde trods bedre helbred

Myten om, at funktionsnedsættelser varer hele livet, bliver aflivet i en ny undersøgelse fra SFI. For mange med funktionsnedsættelser får det bedre, og det gælder især personer med psykiske problemer. Der er ikke sket nogen fremgang i beskæftigelsen for personer med nedsat funktionsevne. Det er de døve, der klarer sig bedst på arbejdsmarkedet.

AF TILDE ELLEHAMMER ANDERSEN

Selvom man er handicappet, kan man godt få et bedre helbred. Funktionsnedsættelser behøver nemlig ikke at være permanente. Mange, der i 1995 havde nedsat funktionsevne, har siden fået et bedre helbred. Lige så mange har fået det dårligere. Det viser en ny undersøgelse fra SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Et antal personer blev i 1995 og igen i 2008 interviewet om deres funktionsnedsættelser. Besvarelsene giver et billede af, hvordan helbredet har udviklet sig, og hvordan personer med nedsat funktionsevne efterfølgende

UDFORDRINGEN BESTÅR I AT SKABE BEDRE MULIGHEDER FOR AT DE MENNESKER, DER FÅR DET BEDRE, KAN KOMME TILBAGE PÅ ARBEJDSMARKEDET.

har klaret sig på arbejdsmarkedet. Funktionsnedsættelserne fordeler sig over vidt forskellige typer af handicaps, som problemer med adfærd og intellekt, syn, hørelse eller problemer med hænder, arme og ben.

For 21 procent af personerne med nedsat funktionsevne betød forbedringerne i helbredet, at deres funktionsevne var blevet væsentligt bedre. 33 procent havde fået væsentlig dårligere funktionsevne i perioden.

"Hvis man havde en forestilling om, at helbred er noget stationært, og at nedsat funktionsevne varer resten af livet – så er det en myte, der bliver aflivet af denne under-

søgelse," siger Jan Høgelund, der er seniorforsker og medforfatter til undersøgelsen. Han er overrasket over, at så mange har fået det væsentlig bedre.

Det er især personer med adfærdsproblemer, der har fået det bedre. Siden 1995 har 8 ud af 10 med adfærdsproblemer opnået et betydeligt bedre helbred.

DØVE KLARER SIG BEDST PÅ ARBEJDSMARKEDET

Selvom mange med handicap har fået det bedre, har det ikke bragt flere ud på arbejdsmarkedet. For siden 1995 er der samlet set ikke kommet væsentlig flere med nedsat funktionsevne i arbejde. I samme periode steg beskæftigelsen med 4,7 procent for personer uden handicap.

"Udfordringen består i at skabe bedre muligheder for at de mennesker, der får det bedre, kan komme tilbage på arbejdsmarkedet," siger Jan Høgelund.

Undersøgelsen viser også, at der er stor forskel på tilknytningen til arbejdsmarkedet for personer med forskellige funktionsnedsættelser. Synshandicappede er den gruppe, der har klaret sig dårligst på arbejdsmarkedet i den periode, undersøgelsen belyser. I den anden ende af skalaen befinder sig personer med nedsat hørelse – som er den gruppe af handicappede, der har den stærkeste tilknytning til arbejdsmarkedet. Blandt personer med funktionsnedsættelse, som ikke var beskæftiget i 1995, havde synshandicappede i gennemsnit arbejde i to år i perioden 1995-2006, mens det i gennemsnit er syv år for dem med nedsat hørelse.

Det er også blandt personer med nedsat hørelse, at man finder færrest modtagere af førtidspension. Det gælder kun for 5 procent. Til gengæld har hele 40 procent af de personer, der i 1995 havde en høj grad af psykisk sårbarhed, i mellemtiden fået tildelt førtidspension.

VEJEN TILBAGE TIL ET ARBEJDE

Kim Erik Steenbrandt er virksomhedskonsulent i Gladsaxe Jobcenter og del af et team med fokus på unge handicappede. Det er hans indtryk, at nogle arbejdsgivere stadig er mere tilbageholdende med ansættelserne, når det kommer til mennesker med handicaps. Især når det gælder mennesker med psykiske handicaps. Vejen frem er endnu mere oplysning til de involverede parter.

"I forbindelse med en person, der har haft psykiske problemer, forsøger vi at give arbejdsgiveren indsigt i, at det ikke er en evigt selvmordstruet person, og at det ikke smitter, men at det bare er én, der har haft nogle problemer tidligere i livet – at det ofte er noget, man kan komme over," siger Kim Erik Steenbrandt.

Han peger også på dårligt selvværd som en anden mulig forhindring på de handicappedes vej mod et arbejde. Mange personer med nedsat funktionsevne mangler troen på, at det overhovedet kan lade sig gøre for dem at komme i arbejde.

"Hvis der tilstrækkeligt mange gange bliver spurgt til, hvad de ikke kan, bliver det også det udgangspunkt, de selv tager. I stedet ser vi på, hvad de kan og hvilke muligheder, der er for dem," pointerer Kim Erik Steenbrandt.

Larsen, B., Jonassen, A.B., Høgelund, J.: Personer med handicap. Helbred, beskæftigelse og førtidspension 1995-2008. 09:21 ISBN: 978-87-7487-948-0, kr. 110

Husk også de mindre stærke på arbejdsmarkedet!

FORSKERKOMMENTAR

AF LISBETH PEDERSEN, AFDELINGSCHEF BESKÆFTIGELSE OG INTEGRATION, SFI

I det seneste år har mange virksomheder måtte skrue ned for blusset og en del dreje nøglen helt om. Når det sker, bliver lønmodtagere kastet ud i ledighed og uvished om egne fremtidsmuligheder på arbejdsmarkedet. Heldigvis kommer langt de fleste hurtigt tilbage i nyt job. Det danske arbejdsmarked er meget fleksibelt. Selv i krisetider opstår hele tiden nye jobåbninger, der skaber plads for de kvalificerede ledige arbejdstagere.

Desværre er der også nogle – en mindre gruppe – der får svært ved at komme tilbage i beskæftigelse, bliver langtidsledige og til sidst falder helt ud af arbejdsmarkedet.

Det kan eksempelvis være den medarbejder, der gennem mange år trofast har udfyldt en bestemt specialiseret arbejdsfunktion – måske fordi han eller hun har været særlig god til netop dette arbejde – men ikke har haft lyst til eller er blevet opfordret til at udvikle sine kvalifikationer ved at prøve kræfter med andre funktioner. Denne medarbejder kan få vanskeligt ved at finde et job, der svarer til det gamle eller til at overgå til en ny arbejdsfunktion i en ny virksomhed.

Et andet eksempel er den medarbejder, der trods psykiske, sociale eller familiemæssige problemer har fundet sig godt til rette i en virksomhed. Medarbejderen fungerer udmærket i sit job, men bliver opfattet som "lidt anderledes". Det har ledelse og medarbejdere i virksomheden ingen særlige problemer med, for man kender personen som en god kollega og medarbejder, men over for en ny virksomhed bliver denne "anderledes" et problem.

Et tredje eksempel er den medarbejder, der føler sig nedslidt efter at have været i en arbejdsfunktion, der har

været for mentalt eller fysisk krævende. Et jobskifte kunne muligvis føre til et nyt og bedre arbejdsliv, men det er vanskeligt at overkomme, hvis kræfterne ikke rækker og mulighederne forekommer begrænsede.

Der kunne findes på mange andre historier om medarbejdere, der som resultat af pludselige nedskæringer på en virksomhed udstødes fra arbejdsmarkedet. Det kan være medarbejdere, der generelt har dårlige forudsætninger, men fik en chance på en virksomhed under den lange opgangskonjunktur frem til 2008. Eller det kan være medarbejdere, der har haft stabil tilknytning til en virksomhed, men som ikke klarer et hurtigt jobskifte til en ny virksomhed.

Denne type ledige kan have brug for en helt særlig indsats for at komme videre. Problemet er, at vi ikke ved særligt meget om, hvad der skal til for at hjælpe dem, der ikke umiddelbart er parat til at springe ind i et nyt job. I Danmark har vi mange års erfaring med de initiativer, der retter sig mod de arbejdsmarkedsparede ledige. Vi ved, at det hjælper at give støtte i en jobsøgningsproces, der bringer den ledige hurtigt tilbage på arbejdsmarkedet og vi ved, at især løntilskudsjob på private virksomheder giver mulighed for at opnå en fast tilknytning til arbejdsmarkedet.

Men vi ved ikke ret meget om, hvad der skal til for at hjælpe ledige med særligt vanskelige vilkår. En af grundene er, at det er svært – men ikke umuligt – at vurdere effekterne af de initiativer, der bringer de ledige tættere på arbejdsmarkedet, men ikke direkte i job. En anden grund er, at vi ikke har haft tilstrækkelig fokus på denne problemstilling i de analyser, der handler om effekten af indsatsen for de ledige.

Det vil SFI gøre noget ved. Vi har gennem en periode indsamlet viden om, hvilke initiativer kommunerne typisk benytter sig af i arbejdet med de svagere ledige og om, hvad de lokale aktører opfatter som virksomme initiativer. Bl.a. på den baggrund vil vi i samarbejde med kommunerne forsøge at gennemføre egentlige effektmålinger, der kan give os en dybere indsigt i, hvad der virker og hvornår det virker.

Den 2. december sætter SFI desuden fokus på problemstillingen på konferencen om de ledige på kanten af arbejdsmarkedet. Det gør vi i selskab med en række af de aktører – både private og myndigheder – der arbejder inden for feltet. Der er brug for at udveksle viden og for at samle alle gode kræfter i en indsats, der kan mindske de marginaliseringsproblemer, der følger i kølvandet på en økonomisk kriseperiode. Konferencen er omtalt på bagsiden.

PROBLEMET ER, AT VI IKKE VED SÆRLIGT MEGET OM, HVAD DER SKAL TIL FOR AT HJÆLPE DEM, DER IKKE UMIDDELBART ER PARAT TIL AT SPRINGE IND I ET NYT JOB.

Fokus på problemer hjælper politiet

Problemorienteret politiarbejde hjælper politiet til at prioritere arbejdet. En ny Campbell-forskningsoversigt viser, at problemorienteret politiarbejde reducerer kriminalitet. Modellen er meget brugt i Danmark – bl.a. i indsatsen mod bander – og her har man også gode erfaringer.

**AF NANA ANGELL HALD OG
MADS ANDERSEN HØG**

Med problemorienteret politiarbejde fokuserer politiet på "problemer" i stedet for på den enkelte anmeldelse eller den enkelte kriminelle hændelse. Problemorienteret politiarbejde forudsætter, at politiet proaktivt udvikler nye måder at tackle kriminalitet på, der bygger på grundige analyser af de bagvedliggende årsager. Når de er identificeret og analyseret, kan man målrette arbejdet og løse problemerne.

En ny Campbell-forskningsoversigt viser, at problemorienteret politiarbejde reducerer kriminalitet. Forskningsoversigten viser desuden, at problemorienteret politiarbejde er effektivt over for forskellige typer af kriminalitet i forskellige situationer.

PRIORITERING AF ARBEJDET

Frank Reuter, der til daglig er central vagtleder i Nørrebro Lokalpoliti, forklarer, at metoden især bliver brugt af lokalpolitiet i Danmark. Han mener, det er en fordel, at modellen kan bruges til at fokusere og prioritere politiets arbejde:

"Vi kan hurtigt lægge et enormt tryk på det problem, som vi har udpeget. Det er meget vigtigt, at du har lokal *feeling* med området og i forvejen kender de samarbejdspartnere, du skal have med ind i projektet. På den måde kan politiet også slippe projekter, og lade dem med de rette kompetencer videreføre det," understreger Frank Reuter.

POLITIET HÆNGER IKKE PÅ DEN ALENE

Implementering af problemorienteret politiarbejde betyder, at politiet skal arbejde med en bred vifte af samfundsproblemer ud over kriminalitet, herunder sociale problemstillinger. Politiet skal bl.a. benytte sig af kommunale tilbud og lokale kræfter og indgå i et tværfagligt samarbejde med fx socialforvaltningen. Og det er en styrke, forklarer Frank Reuter:

"Modellen er god, fordi det ikke er politiet, der 'hænger på den' alene. Det handler om at prioritere og udnytte sine ressourcer så effektivt som muligt. Det er vigtigt, at vi ikke bruger for meget krudt på noget, vi i sidste ende egentlig ikke helt har kompetence til at føre ud i livet," pointerer vagtlederen.

BRUGT MOD BANDER

Forskningsoversigten viser, at problemorienteret politiarbejde er effektivt på tværs af forskellige typer kriminalitet, og i særligt grad når arbejdet fokuserer på specifikke områder eller former for kriminalitet.

På Nørrebro har modellen bl.a. været brugt gennem SSP-samarbejdet i indsatsen mod bandekriminalitet, forklarer Frank Reuter:

"Her går SSP-medarbejderne ind og analyserer på situationen med et hav af samarbejdspartnere. Spørgsmålet er: 'Hvad kan vi gøre for at forhindre, at de unge under 18 år bliver en del af den her voksenkonflikt?' Det er problemorienteret politiarbejde, man sætter i gang på det område," siger Frank Reuter.

Den systematiske forskningsoversigt bygger på 10 undersøgelser udført i amerikanske byer og boligområder i Storbritannien.

Læs mere på SFI Campbells hjemmeside:
www.sfi-campbell.dk

Weisburd D., Telep C. W., Hinkle, J. C., Eck, J. E.: "The Effects of Problem-Oriented policing on Crime and Disorder." Udgiver: The Campbell Collaboration

Straf eller behandling af unge – forskellige syn i Norden

Der er stor forskel på, hvilket syn man har på socialt udsatte unge i de forskellige nordiske lande. I Danmark bliver de i højere grad låst inde på lukkede institutioner. I Norge og Finland er man ikke glad for at låse døren bag unge mennesker. Det viser en ny SFI-undersøgelse om institutionsanbringelse af unge. I undersøgelsen bliver institutionslandskabet i seks nordiske lande afdækket og sammenlignet, herunder håndteringen af unge med adfærdsvanskeligheder.

AF TILDE ELLEHAMMER ANDERSEN

Bengtsson, T.T., Jakobsen, T. B.: *Institutionsanbringelser af unge i norden* 09:12 ISBN: 978-87-7487-936-7, kr. 300

Når en 15-årig fyr trækker en kniv i forbindelse med et slagsmål, bliver han sandsynligvis sat bag lås og slå på en sikret institution. Hvis han kommer fra Danmark, vel at mærke. For der er meget stor variation i, hvordan man vælger at gribe ind over for unge udsatte i de forskellige nordiske lande.

I både Norge og Danmark vil den samme unge fyr blive anset for at være én af de såkaldt "adfærdsvanskelige" unge. Han er sikkert vokset op under vanskelige familieforhold, har haft en ustabil skolegang og har måske længe været i kontakt med de sociale myndigheder. Han er "udadreagerende", når han føler sig trængt, og det vil sige, at han let bliver voldelig. Både i Norge og i Danmark vil han med stor sandsynlighed – hvis han trækker kniven – blive anbragt på institution. Men her ophører ligheden.

Ifølge Tea Torbenfeldt Bengtsson, som er en af de to forskere bag SFI-undersøgelsen om anbringelse af unge på institution, er der i de nordiske lande tale om vidt forskellige tilgange til gruppen af unge. "Der er ret betydelige forskelle mellem landene på, hvordan man håndterer de unge, og hvad man ser som løsningen," siger Tea Bengtsson.

"I Danmark har vi fokus på, om drengen er kriminel – det er i nogle tilfælde det eneste parameter, han bliver vurde-

ret ud fra. Har han for eksempel også et misbrug, kommer det i anden række," tilføjer hun.

SAMFUNDSVÆRN ELLER BØRNEVÆRN

Bagved det danske fokus på kriminalitet og straf ligger en idé om, at det er samfundet, der skal beskyttes – altså et udgangspunkt i "samfundsværn". Med til dette perspektiv hører begreber som "konsekvens" og "ungdomssanktion". Undersøgelsen viste også, at der er en forskel på, hvor ansvaret ligger for at finde den bedste løsning for den unge. I Danmark ligger dette ansvar både i det juridiske og det sociale system.

I Norge – og flere af de andre nordiske lande – ligger indsatsen primært i det sociale system, hvilket retter fokus mod en beskyttelse af barnet eller den unge. Her handler det i højere grad om at få den unge integreret i samfundet igen. Det er hjælp og behandling, der skal til, og derfor er det helt naturligt blevet en opgave for det sociale system og for børneværnet – og ikke for juraen.

STRAF OG BEHANDLING

Om det er straf eller behandling, der kommer først, når der skal sættes ind over for en af de "adfærdsvanskelige" unge, er ifølge SFI-forskeren som et pendul. Frem til 90'erne var det også behandlingsperspektivet, der vejede tungest i Danmark, men pendulet er nu svinget helt over på straf og samfundsværn. Med "nul-tolerance"-diskussionen, der opstod i slutningen af 90'erne, valgte man at intensivere indsatsen over for unge med flere pladser på lukkede institutioner. I Norge, derimod, er man gået i en helt anden retning. Det afhænger meget af "de politiske vinde, der blæser i landene", som hun udtrykker det.

EFFEKTEN AF STRAF

Der bliver talt en del om effekten af forskellige indsatser. Men ifølge Tea Bengtsson er diskussionen i Danmark om evidens og dokumentation af effekter gået uden om denne gruppe af unge. I andre af de nordiske lande er det netop gruppen af adfærdsvanskelige unge, der har været en vigtig anstødssten til hele debatten om evidens og dokumentation, mener Tea Bengtsson, og siger:

"Mens problemerne omkring de adfærdsvanskelige unge har ført til forskning og til udviklingen af evidensbaserede programmer i Norge og Sverige, så har man i Danmark mere flyttet fokus hen på at gribe hårdt og konsekvent ind over for gruppen."

I DANMARK HAR VI FOKUS PÅ, OM DRENGEN ER KRIMINEL – DET ER I NOGLE TILFÆLDE DET ENESTE PARAMETER, HAN BLIVER VURDERET UD FRA.

Man skal kunne holde sin mund

Sociolog Tea Torbenfeldt Bengtsson er i gang med et ph.d.-projekt om unges liv og anbringelse på lukkede institutioner. I den forbindelse har hun i to måneder opholdt sig på en sikret afdeling for at observere de unge. En arbejdsproces, som gav et unikt indblik i en verden, de færreste kender til.

BAG OM FORSKNINGEN

AF METTE ENGELL FRIIS, FREELANCEJOURNALIST

DET VAR EN ØJENÅBNER FOR MIG. I DEN SLUSE FORSTOD JEG FOR ALVOR, HVAD DET BETYDER AT VÆRE SPÆRRET INDE.

Sociolog Tea Torbenfeldt Bengtsson

Hun kan mærke, det pludseligt bliver svært at trække vejret. Hjertet slår hurtigt og hårdt, mens kold sved lægger sig som en film over hendes pande.

"Jeg kan huske, jeg tænkte, at jeg måske ville blive nødt til at opgive hele projektet," siger Tea Torbenfeldt Bengtsson, mens hun fortæller om den angst, hun oplevede, da hun var låst inde i en lille sluse sammen med fem unge og to pædagoger. Gruppen var på vej fra de unges institution til et udeareal, hvor de i en time kunne spille fodbold. Men først skulle de altså låse sig ind og ud af adskillige sluser på vej mod den frie luft.

Tea Torbenfeldt Bengtsson holdt ud. Men oplevelsen satte et dybt spor i hende, for hvis hun – der både havde nøgler og sin frihed til at gå – kan føle så stor angst over at være låst inde, hvordan må de unge så ikke føle det.

"Det var en øjenåbner for mig. I den sluse forstod jeg for alvor, hvad det betyder at være spærret inde."

Over to måneder har ph.d.-forskeren opholdt sig på en sikret afdeling for unge under 18 år. Hendes forskningsprojekt handler om unges liv og anbringelse på de lukkede institutioner, så det var selvsagt, at hun var nødt til at være sammen med dem for at forstå deres liv.

"Problemstillingen gav metoden," som hun siger.

"Og feltarbejde var helt oplagt, fordi det er en god måde at indsamle data. Det giver ikke altid mening at interviewe de unge, fordi de kan have svært ved at koncentrere sig, og samtidig føler de et stort pres, når de sidder ansigt til ansigt med en voksen. Mange af dem har været i systemet, siden de var små. De ved præcis, hvad voksne vil høre: At nu har de lært af deres fejl, og nu er det slut med kriminalitet. De tror også på det, når de siger det til voksne, men virkeligheden er tit en helt anden, når de taler sammen indbyrdes."

JEG ØNSKER AT FORSTÅ

Før Tea Torbenfeldt Bengtsson når så langt som slusen i den sikrede institution, har hun nemlig i lang tid været i gang med at planlægge sit forskningsforløb.

"Det, der tændte mig med problemformuleringen, var, hvad det gør ved børn og unge, når vi spærre dem inde," siger sociologen.

"Normalt er vi præget af en velfærdstankegang, der siger, at alle skal kunne integreres, og derfor er det objektivt set en falliterklæring, at vi må spærre børn under 18 år inde."

På nordisk plan har hun tidligere været involveret i en undersøgelse af institutionsanbringelser, men den var primært baseret på tal og fakta.

"Jeg havde lyst til at finde ud af, hvad der sker med de unge, der bliver anbragt. Høre fra dem, hvordan de oplever det. Og det er endt med at blive mere eksotisk for mig, end hvis jeg var rejst om på den anden side af jorden for at lave min ph.d."

Da idé og penge – som kom fra Forskningsrådet for samfund og erhverv og SFI – så småt var på plads, var det tid til at finde en sikret institution, der var villig til at have en forsker gående rundt i ugevis.

Institutionen, som hun endte med at vælge, var meget åben overfor hendes ideer, som hun fremlagde på et personalemøde.

VÆK MED PEN OG PAPIR

"Jeg gjorde det meget klart, at jeg ikke var der for at forske i det pædagogiske arbejde, og at jeg heller ikke ville komme til at deltage aktivt i dagligdagen. Jeg ville udelukkende være der for at være sammen med de unge, og det accepterede de."

Kun én begrænsning satte personalet.

"Min holdning var, at jeg ikke ville have nogen nøgle. Jeg ville være der på lige fod med de unge, og de har selvsagt ikke nøgler. Men personalet mente, at det dels var for besværligt, hvis de hele tiden skulle kunne lukke mig ind og ud af rummene, dels mente de, at jeg skulle have muligheden for at komme ud, hvis der var behov for det, så det accepterede jeg."

Endelig var alt således på plads til Tea Torbenfeldt Bengtssons første dag. Og hun mødte forventningsfuld op. Klar til at iagttage med en blok og kuglepen som støtte.

"Det måtte jeg dog snart putte væk," ler hun. "Det tog alt for meget fokus. Når jeg skrev noget ned, var alles

opmærksomhed rettet mod papiret. Hvad skrev jeg? Skrev jeg, hvad de lige havde sagt? Hvem skulle læse det? Ville politiet få det at se? Det gik slet ikke."

Derefter gik hun rundt med en lille lap papir og en blyant i lommen, og ind imellem fortrak hun til privatlivet på toiletet for lige at skrive en vending eller en hændelse ned.

Om aftenen – efter mellem 10 og 16 timers arbejde – gik hun tilbage til sit lejede værelse i nærheden af institutionen for at skrive resten af dagens begivenheder.

"Mit privatliv har været sat på stand by i den periode," siger hun med et skævt smil.

FEM MAND I EN SOFA

Til gengæld var der masser af social kontakt med andre. Tea Torbenfeldt Bengtsson var næsten konstant sammen med de fem drenge, hun var lukket inde sammen med. I begyndelsen skulle de dog lige se hende an og finde ud af, hvad hendes rolle var.

"Vi kunne for eksempel sidde i opholdsstuen og se en af de gyserfilm, som de ser rigtig mange af i løbet af en dag. Der er to sofaer, og jeg sad selvfølgelig i den ene – men drengene skulle ikke nyde noget af at sidde ved siden af mig, så fem teenage-drenge sad bunket sammen ovenpå hinanden i den anden," ler hun.

I begyndelsen var der også ro og nærmest stilhed under filmseancerne. I hvert fald indtil forskeren rejste sig for lige at gå ud af stuen et øjeblik.

"Så snart jeg var ude, var der skrig og skrål og slåskamp med slik og puder. De stolede ikke nok på mig til at turde være sig selv i starten. Men efterhånden som drengene tydeligt fik bevis for, at hvad der skete blandt dem, blev blandt dem og ikke kom videre til pædagogerne, begyndte de at slappe af og være sig selv."

"Det er et klart kodeks, at man ikke sladrer om hinanden. Og da de oplevede, at jeg heller ikke gjorde det, så accepterede de, at jeg var der. Man skal kunne holde sin kæft," siger Tea Torbenfeldt Bengtsson.

Ikke at drengene og hun ligefrem blev venner. Dertil er drengenes hverdag alt for fyldt op med tanker om fremtiden, om politiets arbejde, om en eventuel dom – måske ligefrem en udvisning – og om familie, venner og kæresters gøren og laden.

"De er ekstremt pressede og stressede, så de har rigeligt at gøre med at holde styr på deres liv," siger Tea Torbenfeldt Bengtsson.

"De havde ikke noget imod mig. Men jeg havde heller ikke nogen særlig betydning for dem."

2200 SOM ET STATEMENT

De i alt to måneder – fordelt på fem-seks dage på institutionen og derefter en uge væk derfra – har givet forskeren et godt indblik i dagligdagen på en sikret institution. Og et indblik i det sprog og den symbolverden, drengene bevæger sig i.

"I begyndelsen forstod jeg simpelthen ikke, hvad de sagde. De taler enormt højt og hurtigt på et gadesprog, som jeg havde svært ved at få fat i," fortæller hun.

Efter en tid med gentagne oversættelser fra drengene gik det bedre, og hun kunne begynde at stille spørgsmål til deres verden. Hun ville gerne forstå, hvorfor det eksempelvis er så vigtigt for dem uafledeligt at sidde og skrive deres postnummer ned. Cifre, de også gerne har skrevet på blusen.

"Jeg prøvede at snakke med dem om det i en gruppe, mens jeg havde en diktafon med. Det gik slet ikke. Politiet

bruger den samme slags diktafoner, når de afhører drengene, så det ville de slet ikke være med til. Men det lykkedes at få en god snak med et par af dem, og de forklarede, at postnummeret viser, at man hører til. At der er et sted derude, som en ens hjem, hvor vennerne er, hvor man er kendt," siger hun.

Netop sprog og symbolik har hun da også besluttet skal være en selvstændig del af hendes forskningsprojekt.

Feltarbejdet har givet hende et unikt indblik i en verden, som de færreste kender til. Men det har også trukket veksler på hende. Siden forsommeren har hun haft en pause fra drengene og institutionen.

En supervisionssession med en psykolog og rejse til Bali hjalp hende til at finde tilbage til dagligdagen igen.

Men nu skal de snart mødes igen, drengene og hun. Ingen af dem er længere på institutionen. Men Tea Torbenfeldt Bengtsson har deres forældres adresser, så nu skal hun finde ud af, hvor drengene er, og tale med dem om, hvad der er sket siden sidst.

"Jeg må sige, at jeg glæder mig. Man kan jo ikke lade være med at tænke over, hvad der sker dem," siger forskeren, som regner med, at hun kan aflevere sin færdige ph.d. om små to år.

FAKTA OM BØRN PÅ SIKREDE AFDELINGER

- I 2008 var 843 børn anbragt på sikrede afdelinger.
- Samme år blev 243 børn afvist på grund af pladmangel – 183 af dem blev i stedet anbragt i landets fængsler og arresthuse.
- 78 procent var anbragt i varetægtsurrogat, fordi de er mistænkt for alvorlig kriminalitet. I varetægtsurrogat må de ikke have kontakt med familie, venner eller andre uden for institutionen.
- 37 procent af børnene ender med en fængselsdom.
- 26 procent med ungdomssanktion.
- 25 procent har en psykiatrisk diagnose – en endnu større andel vurderes at have psykiske problemer.
- 56 procent var i gang med et uddannelsesforløb, da de blev anbragt.
- 31 procent er flygtningebørn.
- 63 procent har udenlandske forældre.

Kilde: Tea Torbenfeldt Bengtsson: *Dagbog fra et børnefængsel, kronik i Politiken 7. maj 2009.*

Fokus på slægtsanbragte børn

Klare konklusioner: Slægtsanbragte børn trives bedre end børn, der er anbragt i traditionelle plejefamilier, viser nye forskningsresultater. Men det bliver også slået fast, at samarbejdet med de biologiske forældre er mere vanskeligt for slægtsplejeforældre. De kommer også på færre kurser og får mindre supervision end andre plejeforældre. Desuden er der dårligere økonomiske ressourcer i slægtsplejefamilierne sammenlignet med de traditionelle plejefamilier.

AF TILDE ELLEHAMMER ANDERSEN

Børn anbragt i pleje hos enten mormor, moster eller en anden fra barnets egen familie trives på mange måder bedre end børn, der bliver anbragt hos en traditionel plejefamilie, der ikke på forhånd har nogen relation til barnet. Det fremgår af to nye udgivelser fra SFI, der begge netop er kommet på gaden.

Adfærdsmæssigt og mentalt udvikler børn i slægtspleje sig bedre end børn i traditionel pleje. Anbringelserne er også mere stabile. Det fremgår af en international, systematisk forskningsoversigt, som SFI Campbell står bag. I forskningsoversigten analyseres det, hvilken effekt det har på børns trivsel at blive anbragt i slægten, sammenlignet med børn i traditionel familiepleje. Slægtspleje bliver derfor i den internationale oversigt anbefalet som en godt alternativ til de gængse anbringelsesformer.

Samtidigt med forskningsoversigten er endnu en undersøgelse fra SFI blevet offentliggjort, der for første gang dokumenterer, hvordan det går med de danske børn i slægtsanbringelser. Også her er konklusionen, at de trives.

De danske slægtsanbragte børn klarer sig bedre i skolen, har et bedre helbred og har færre psykosociale problemer end andre anbragte børn. Fx er der færre problemer med kammeraterne og færre problemer af følelsesmæssig karakter. Slægtsfamilierne oplever færre konflikter med plejebørnene, og der er færre blandt de slægtsanbragte børn, der har haft kriminelle erfaringer.

FAMILIER MED RINGERE VILKÅR

Men samtidig med de gode resultater dokumenterer den danske undersøgelse også, at de familier, der har børn i slægtspleje, har dårligere vilkår end de traditionelle plejefamilier.

Laila Knudsen fra SFI står bag undersøgelsen af de danske forhold. "Det samlede billede, der står tilbage, når man

ser på forskellene mellem de to typer af plejefamilier, er, at slægtsplejefamilierne er en lidt mere "skrabet model" af plejefamilier, når det handler om vikår," siger hun.

Tallene fra undersøgelsen viser, at slægtsplejefamilierne generelt har færre økonomiske ressourcer end de traditionelle plejefamilier. Flere blandt slægtsplejefamilierne er enlige, på revalidering eller på pension. De modtager færre økonomiske ydelser i forbindelse med det anbragte barn. Modsat de traditionelle plejefamilier, rekrutteret af kommunen, modtager slægtsplejefamilier ikke et egentligt økonomisk vederlag, men får udelukkende omkostninger og tabt arbejdsfortjeneste dækket.

Men det er ikke kun økonomien, der er dårligere. I forhold til plejefamilier i øvrigt modtager slægtsfamilierne mindre støtte. Mens omkring en fjerdedel af de traditionelle plejeforældre ikke har deltaget i noget kursus rettet mod plejeforældre, gælder det for over halvdelen af slægtsplejeforældrene. Desuden har den halvdel, der har været på kursus, været det i mindre omfang end andre plejeforældre.

Slægtsplejeforældre modtager også betydeligt mindre vejledning og sparring i form af supervision end andre plejeforældre, og de får færre tilsynsbesøg fra kommunen. Den tilsynshavende skal føre samtaler med plejebarnet alene, men det sker ikke så ofte for børn anbragt i slægten som for andre anbragte børn.

ANBRINGELSER I DANMARK

I 2007 var tæt på 15.000 danske børn og unge anbragt i pleje uden for hjemmet. Når børn bliver anbragt i døgnpleje, er det i de fleste tilfælde – omkring halvdelen – på grund af problemer med misbrug hos barnets forældre. Psykisk sygdom hos forældrene er også en hyppig årsag. Det er kommunens opgave at rekruttere og godkende familier til

døgnpleje. Plejefamilier, der ikke er slægt eller netværk, modtager aflønning for at have et barn i pleje.

Med anbringelsesreformen fra 2006 var formålet at anbringe flere børn i slægten eller i barnets nære netværk. Som noget nyt blev det indført, at der i alle anbringelses-sager først skal søges en familie i slægt eller netværk – og først hvis dette ikke kan lade sig gøre, skal en egnet pleje-familie af traditionel art rekrutteres.

Der er derfor naturligt blevet anbragt stadigt flere børn i pleje hos enten familiemedlemmer eller personer i barnets netværk siden 2006. I 2007 blev 241 børn anbragt i slæg-ten og 320 i netværket. De fleste slægtsanbringelser sker i morens familie – oftest hos mormor og morfar.

DEN VANSKELIGE KONTAKT TIL FORÆLDRENE

Der er ikke så ofte tale om et godt samarbejde mellem plejeforældre og biologiske forældre i slægtsplejefamili-erne. Det viser tal fra den danske undersøgelse. Selvom der er flere blandt de slægtsanbragte børn, der har en hyppig kontakt til deres forældre – og især til moren – er der også flere slægtsplejeforældre, der ikke har kontakt til barnets forældre, end det er tilfældet blandt traditionelle plejeforældre.

"Typisk er det også nogle familier, hvor man har meget på spil i forvejen, det er typisk éns datters barn, man har i pleje, og derfor kan det være vanskeligt at håndtere både at skulle være bedstemor og plejemor, og repræsentere de forskellige parters interesser," siger Lajla Knudsen fra SFI.

Hun mener, at der er tegn på, at slægtsplejeforældrene har en udfordring, som de måske ikke bliver rustet tilstræk-keligt til. "Derfor bør der være et særligt fokus på netop det dårlige samarbejde mellem plejeforældre og biologiske forældre."

FÅ DELTAGER I OBLIGATORISKE KURSER

Lad os vende tilbage til det med de manglende kurser. For hvordan kan det være, at der ikke er flere blandt slægts-plejeforældrene, der har været på kursus? For Lajla Knud- sen er det paradoksalt, at så få blandt slægtsforældrene deltager i kurserne, især når man tænker på, at relationen til de biologiske forældre er mere vanskelig i slægtspleje- familierne. For hun mener, at netop kurserne kunne ruste plejeforældrene til den problematiske kontakt til barnets egne forældre.

Center for Familiepleje i København har blandt andet til opgave at rekruttere plejefamilier, når et socialcenter henvender sig, og – i samarbejde med socialcentrene – at godkende familierne til pleje. Det er også Center for Fami- liepleje, der arrangerer de obligatoriske kurser for plejefor- ældre. For ja – kurserne er obligatoriske. Det blev de med anbringelsesreformen fra 2006.

Konsulent Annette Habermann fra Center for Familie- pleje står bag nogle af kurserne til plejefamilier. Hun slår fast, at alle familier skal på et grundkursus for at blive godkendt som plejefamilie. I København er der for tiden en "pukkel", men for de familier, der står i kø, er der lavet en aftale om deltagelse på et kursus inden for et år. Men der er andre frivillige tilbud, og for Annette Habermann er det en større opgave at få slægtsplejefamilier til at deltage på dem.

"Motivationen for at komme på kurser er ikke så stor, fordi de tænker, at det her er familien: Det er vores barne-

HVOR BLIVER BØRN I SLÆGTSPLEJE ANBRAGT?

· Hos bedsteforældre på mors side	37 procent
· Hos bedsteforældre på fars side	11 procent
· Hos søskende til barnets mor	23 procent
· Hos søskende til barnets far	12 procent
· Hos søskende/halvsøskende til barnet	6 procent
· Andet slægtskab	12 procent

Kilde: Knudsen, L.: *Børn og unge anbragt i slægten*. SFI 09:26

barn eller nevø, og vi behøver ikke have særlige forudsæt- ninger. Vi har ikke behov for generelt at høre om omsorgs- svigt eller om at lave livshistoriebøger eller generelt om lovgivningen," siger Annette Habermann.

Hun pointerer også, at i mange tilfælde af slægtsan- bringelser bor børnene allerede hos fx mormoren – og har måske allerede gjort det i flere år inden den formelle aftale om at blive plejefamilie.

"Nu har vi klaret dette her i flere år, tænker plejeforæl- drene måske, og så skal vi pludselig til at lære om det," siger Annette Habermann og tilføjer:

"Tit er der tale om børn, der har omsorgssvigtet sit barn, og det kan være svært at acceptere, når det er éns eget barn, der har omsorgssvigtet. Der kan være tendens til at fortrænge det og at idyllisere situationen. For det kan handle om, at de ikke selv er lykkedes som forældre. Det er noget af det sværeste at have et barn, der ikke selv kan tage vare på sit barn."

Til gengæld får de fleste noget ud af det, når de kommer på kurserne. Det er positivt for flere at forstå, hvad det vil sige at være omsorgssvigtet, og at det er årsagen til, at barnebarnet bor hos dem.

Hos Center for Familiepleje er der opmærksomhed på, at det er andre forhold, der gør sig gældende, når et barn bliver anbragt i slægten, end når det er en generel ple- jefamilie. For uanset hvad er barnet og plejeforælderen i familie med hinanden.

"Vi har planer om at lave særskilte kurser for slægtsple- jefamilier, hvor der også skal være et oplæg om konflikter og hvordan man gør, når den optrappes," fortæller Annette Habermann.

Knudsen, L.: *Børn og unge anbragt i slægten. En sammenligning af slægts- anbringelser og anbringelser i traditio- nel familiepleje*. 09:26 ISBN nr.: 978- 87-7487-953-4, kr. 170

Winokur, M., Holtan, A., Valentine, D.: *Kinship Care for the Safety, Per- manency and Well-being of Children Removed from the Home for Maltre- atment*. Udgiver: The Campbell Col- laboration.

KONFERENCE

DEN 2. DECEMBER 2009 SÆTTER SFI MED EN KONFERENCE FOKUS PÅ DE SVAGESTE GRUPPER PÅ ARBEJDSMARKEDET

Finanskrisen har betydet, at arbejdsløsheden vokser, og det ser ud til at fortsætte en tid endnu, selvom der er tegn på, at de økonomiske konjunkturer vender. Så efter mange års efterspørgsel på arbejdskraft, er vilkårene nu anderledes. Arbejdskraftmangel er – for en tid – skiftet ud med arbejdsløshed.

Hvad betyder det for de mennesker, der måske fik en mulighed for at få foden ind på arbejdsmarkedet, da der var brug for dem? Hvordan skal de bedst klare krisen? Hvor omfattende er virksomhedernes sociale engagement – og hvad kan jobcentrene gøre? Og kan vi egentlig forvente, at de svageste grupper som fx hjemløse skal have en plads på arbejdsmarkedet?

På konferencen vil SFI-forskere fortælle om den nyeste viden inden for de forskellige aktuelle områder, og en række oplægsholdere fra både offentlige myndigheder og den private sektor vil supplere med deres konkrete erfaringer.

PROGRAM

- 9.15 **Velkomst** ved afdelingsleder Lisbeth Pedersen, SFI
- 9.20 **Åbningstale** ved beskæftigelsesminister Inger Støjberg
- 9.45 **Udviklingen på arbejdsmarkedet og dens betydning for de svageste grupper i samfundet** ved direktør Jørgen Søndergaard, SFI
- 10.15 **Udfordringer for de forskellige grupper på arbejdsmarkedet – set med kommunale briller** ved direktør Karin Holland, Horsens Kommune
- 10:45-12:15 **Workshops**
- 13:15 **Svage lediges indgange til det danske arbejdsmarked** ved vicedirektør Helle Rasmussen, Arbejdsmarkedsstyrelsen
- 13:45 **Jobcentrenes instrumenter over for de svage ledige. Hvad virker, og hvad bør udvikles** ved regionsdirektør Jan Hendeliowitz, Beskæftigelsesregion Hovedstaden og Sjælland
- 14:30 **Arbejdskraftreserven i de svage grupper og blandt førtids-pensionisterne** ved beskæftigelseschef Vibeke Jensen, Århus Kommune, medlem af Arbejdsmarkedskommissionen
- 15:00 **Paneldebat** – Hvordan kommer de svageste grupper bedst igennem krisen?
- 16:00 **Opsamling** ved afdelingsleder Lisbeth Pedersen, SFI

Tilmeld dig på: www.sfi.dk.

